1997

T.C.
BAŞBAKANLIK
ÖZÜRLÜLER İDARESİ
BAŞKANLIĞI

ULAŞILABİLİRLİK STRATEJİSİ VE ULUSAL EYLEM PLANI (2010-2011)

T.C.
BAŞBAKANLIK
ÖZÜRLÜLER
İDARESİ
BAŞKANLIĞI

ULAŞILABİLİRLİK STRATEJİSİ VE ULUSAL EYLEM PLANI (2010-2011)

12/11/2010 tarihli ve 27757 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

T.C.
BAŞBAKANLIK
ÖZÜRLÜLER
İDARESİ
BAŞKANLIĞI

ÖNSÖZ

Toplum hayatına tam katılımda mekâna ulaşmak, mekânı kullanabilmek ve bilgiye erişebilmek büyük önem taşımaktadır. Herkes özgürce ve eşit olarak kamusal alanlardan faydalanma hakkına sahiptir.

Ulaşılabilirlik konusu ise ülkemiz için oldukça yeni bir alandır. Özürlülerin diğer tüm bireylerle aynı koşullarda yaşamlarını sürdürmesi ancak yapılı çevrenin ulaşılabilir biçimde planlanması, tasarlanması ve uygulanmasıyla sağlanacaktır. Engelsiz mekân ve hizmetlerin hayata geçirilmesi; yapılı çevreyi oluşturan tüm kentsel alanların, ulaşım sistemlerinin ve bilgiye erişimin bir bütün olarak planlanmasıyla mümkün olacaktır. Bu alanlardan birindeki eksiklik sistemin bütününün ulaşılabilirliğini olumsuz etkileyecektir.

Ülkemizde özürlülerin yapılı çevrede ulaşabilirliğinin sağlanması için çeşitli mevzuat düzenlemeleri yapılmıştır. İmar Mevzuatı ile yapılı çevreye ilişkin her türlü çalışmada; 5378 sayılı Kanun'un geçici 2'nci ve 3'üncü maddelerinde öngörülen sürede tüm kamusal alanlarda ve toplu taşım araçlarında özürlüler için ulaşılabilirliğin sağlanması amaçlanmıştır. Yapılacak çalışmaların programlanması ve uygulamada dikkat edilecek hususların belirtilmesi için 12 Temmuz 2006 tarihli Resmi Gazete'de 2006/18 sayılı Başbakanlık Genelgesi yayımlanmış ve Başbakanlığın 12.08.2008 tarihli Talimat yazıları ile mevzuat hükümlerinin yerine getirilmesi istenmiştir.

İlgili mevzuatın uygulanması, kamu kurum ve kuruluşlarınca ve özellikle yerel yönetimler tarafından konuyla ilgili sorumlulukların acilen yerine getirilmesi amacıyla, 2010 Yılı "Herkes İçin Ulaşılabilirlik Eylem Yılı" ilan edilmiş ve Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı koordinasyonunda ilgili kurum ve kuruluşların katılımları ile "Ulusal Eylem Planı" hazırlanması uygun bulunmuştur.

Bu Strateji Belgesinin temel hedefi; ulaşılabilirliğin gerçekleştirilmesini engelleyen sorun alanlarında gerekli çözümlerin üretilebilmesi, kamu kurum ve kuruluşlarının çalışmalara bir bütünlük ve plan çerçevesinde başlamalarının sağlanması, ülke çapında konuya ilişkin bilinç ve duyarlılığın oluşturulmasıdır. Bu hedefin gerçekleştirilmesine yönelik olarak 10 öncelik ve 33 tedbir geliştirilmiştir.

Bakanlığıma bağlı Özürlüler İdaresi Başkanlığı koordinasyonunda ilgili tüm kurum ve kuruluşların katkılarıyla hazırlanan Eylem Planı çalışmasında emeği geçenlere teşekkür eder "Ulaşılabilirlik Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı"nın ülkemize hayırlı olmasını dilerim.

Selma Aliye KAVAF

Devlet Bakanı

İÇİNDEKİLER

1. BÖLÜM: GİRİŞ 1

1.1. Ulaşılabilirlik Kavramı 1

1.2. Türkiye'deki Mevcut Durum 2

1.3. Ulaşılabilirlik Stratejisi'nin Gerekliliği 12

1.3.1. Mevzuat Düzenlemeleriyle İlgili Aksaklıklar ve Eksiklikler 13

1.3.2. Toplumsal Bilgi ve Bilinç Düzeyinin Düşüklüğü 14

1.3.3. Ulaşılabilir Uygulamaların Sayı ve Niteliğinin Düşüklüğü, Finansal Yetersizlikler 15

2. BÖLÜM: STRATEJİK ÖNCELİKLER 16

3. BÖLÜM: İZLEME VE DEĞERLENDİRME 18

4. BÖLÜM: ULAŞILABİLİRLİK EYLEM PLANI 19

I.BÖLÜM: GİRİŞ

I.BÖLÜM: GİRİŞ

1.1. Ulaşılabilirlik Kavramı

Toplum hayatına tam katılımda mekana ulaşmak ve mekanı kullanabilmek büyük önem taşımaktadır. Herkes mekandan bağımsız ve eşit olarak faydalanma hakkına sahiptir. Ulaşılabilirlik;

"yaşamın tüm alanlarındaki hak ve hizmetlere ulaşabilmek ve bunlardan yararlanabilmek"

anlamına gelmektedir. Bu kapsamda, ulaşılabilirlik, iki temel erişimi içermektedir:

1. Fiziksel çevreye (mekana ve burada sunulan hizmetlere) ulaşabilmek
2. Bilgi ve mesaja ulaşabilmek

Ulaşılabilirlik, temel bir insan hakkı olmasının yanında insanların sosyal, kültürel, sportif ve ekonomik faaliyetlere katılmalarını sağlar ki, esasen **yapılı çevrenin amacı** da budur. Yaşamda herkes eğitim görme, çalışma, sağlık olanaklarından faydalanma, sportif faaliyetlere katılma ve eğlenme konularında aynı hakka sahiptir. Özürlü-özürsüz tüm vatandaşlardan toplanan vergiler yoluyla oluşturulan yapılar, yollar, ulaşım araçları ve kentsel donatıların sadece sağlıklı insanların ihtiyacına göre düzenlenmesi adil ve çağdaş bir yaklaşım olmayıp, söz konusu tesislerden özürlü-özürsüz herkesin yararlanabilmesi sağlanmalıdır. Ayrıca kişilerin bazı tesisleri kullanmak veya kendi hizmetlerini sunmak için istedikleri yere gitmek konusunda engellenmemesi, sosyal ve ekonomik başarı için de bir gerekliliktir.

Başlangıçta özürlülerin ulaşabilirliğinden hareketle yapılacak fiziksel çevre düzenlemeleri yalnızca özürlülerin değil, aynı zamanda geçici olarak özrü olanlar, yaşlılar, hamileler, bebek arabalılar, çocuklar gibi hareket kısıtlılığına sahip bireyler olarak tanımlanan kişilerin de ulaşabilirliğine ve toplumsal hayata katılımlarına hizmet edecektir.

Diğer yandan özürlülük ve engellilik ulaşılabilirlik açısından birbirinden farklı iki durumdur; Özürlü; "Doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duygusal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle normal yaşamın gereklerine uyamama durumunda olup; bağımsız hareket edebilmesi için yapılarda ve açık alanlarda özel fiziki düzenlemelere gereksinim duyan kişidir." Engel ise, özürlü kişiler ile bunların çevreleri arasındaki bir ilişki sonucu, yani toplumsal faktörlerle ortaya çıkar. Engelliliğe yol açan, yapılı çevre içindeki fiziksel, kültürel veya sosyal kısıtlılıklardır. Engelli kişi, ev, iş, okul ve sosyal yaşamdaki diğer rollerini yerine getirebilmede özür türüne göre farklı derecelerde güçlükler yaşamaktadır.

I.BÖLÜM: GİRİŞ

Kısaca, bireyin toplumsal faaliyetleri yerine getirmesinde engel oluşturmayan özrü, toplumsal veya mekansal düzenlemelerdeki yetersizlikler ya da yanlışlıklar nedeniyle bir engel haline gelmektedir. Aşağıdaki şema bu durumu özetlemektedir;

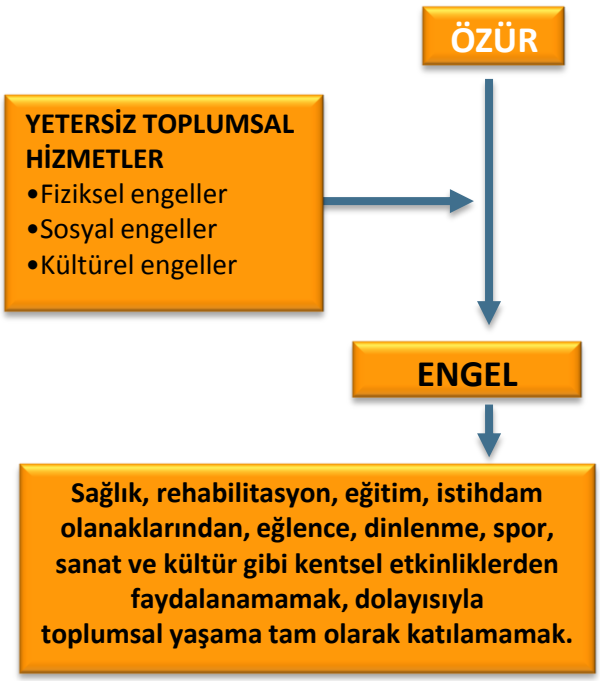

Ülkemizde yapılanmış mevcut yaşam çevreleri hem özürlüleri engelli hale getirici, hem de özürlü olmayanların hareketlerini kısıtlayıcı çeşitli engeller bulundurmaktadır. Hareket kısıtlılığı bulunanların bağımsız hareket etmeleri önündeki engeller, kişinin konutundan başlayarak ve dışarıya çıktığı ilk andan itibaren karşısına çıkmaktadır. Bu engellere örnek olarak; tekerlekli sandalyeli kişiler için küçük kot farkları, görme özürlüler için yürüyüş güzergahlarında çarpmalarına neden olacak ağaç, levha gibi elemanlar, standartlara uygun biçimde inşa edilmemiş, bu nedenle kullanılması mümkün olmayan ve yapılış amacına hizmet etmeyen rampalar, güvenlik önlemleri alınmamış inşaat ve alt yapı çalışmaları, her tür özür grubunun rahatça kullanmasını sağlayacak biçimde düzenlenmemiş bina girişleri verilebilir.

Özürlülerin ve hareket kısıtlılığı bulunanların yapılı çevreyi ve sunulan hizmetleri kullanmalarını sağlamak amacıyla yapılabilecek çalışmalara örnek olarak açık alanlarda ve yaya güzergahlarında standartlara uygun rampalar ve görme özürlüler için hissedilebilir yönlendirici kaplama donatılarının uygulanması, toplu taşımada alçak tabanlı ve basamaksız otobüslerin tercih edilmesi, bina girişlerinde ve bina içinde bulunan kot farklarının aşılmasında standartlara uygun rampa veya platform asansörlerinin kullanılması, gerekli donatı ve manevra alanına sahip tuvalet ve banyo düzenlemeleri verilebilir.

1.2. Türkiye'deki Mevcut Durum

2002 yılında yapılan Türkiye Özürlüler Araştırması'na göre özürlü olan nüfusun toplam nüfus içindeki oranı %12,29'dur. Yaklaşık 8,5 milyon özürlü yapılı çevrede hareketliliklerini kısıtlayan çok sayıda engelin ve uygun olmayan düzenlemelerin bulunması nedeniyle toplumsal hayata katılımda sorunlar yaşamaktadır.

I.BÖLÜM: GİRİŞ

2002 Özürlüler Araştırması sonuçlarına göre; altı ve daha yukarı yaştaki kişilerden okuma yazma bilmeyenlerin oranı ortopedik, görme, işitme, dil ve konuşma ile zihinsel özürlülerde % 36,33 iken, süreğen hastalığı olanlarda % 24,81'dir. Toplam nüfus içinde her on kişiden yaklaşık bir kişi okuma yazma bilmemekte iken; bu süreğen hastalığa sahip olanlarda iki kişiye; ortopedik, görme, işitme, dil ve konuşma ile zihinsel özürlü olanlarda dört kişiye çıkmaktadır.

2002 Özürlüler Araştırmasında özürlülerin istihdam durumuna bakıldığında ise; ortopedik, görme, işitme, dil ve konuşma ile zihinsel özürlülerde işsizlik oranı % 15,46 iken bu oran süreğen hastalığa sahip olanlarda % 10,77'dir. Bu oranların 2002 yılı işsizlik oranının (% 10,3) çok üzerinde olmayışının nedeni özürlülerin işgücüne katılma oranının düşük olmasıdır. Her 5 özürlü kişiden yalnızca 1'i işgücüne katılmaktadır. Ülkemizdeki mevcut sosyal yaşam alanlarının özürlülerin hareketliliklerini kısıtlaması, işyerlerinde uygun ortamın yaratılamaması ve özürlü işgücüne olan talebin oldukça sınırlı olmasından dolayı özürlülerin işgücüne katılma oranı düşüktür.

2002 Türkiye Özürlüler Araştırması sonuçları da Türkiye'de özürlülerin ulaşılabilirlik konusunda sorunlar yaşadığını ortaya koymaktadır. Söz konusu araştırmaya göre; özründen ötürü işinde veya işyerinde yaşadığı sorunlara ilişkin soruya cevap veren çıraklık eğitimi alan özürlülerin yaklaşık % 70'i işyerinin fiziki koşullarının uygun olmadığını belirtmiştir. Günlük yaşamında karşılaştığı sorunlara ilişkin soruya cevap veren ortopedik özürlülerden yaklaşık % 32'si fiziksel çevre düzenlemeleri olmadığından sokağa çıkamadıklarını, % 28'i kamuya açık bina ve alanlara giremediklerini, % 50'si toplu taşıma araçlarına binmekte güçlük çektiklerini ve % 29'u da sosyal ve kültürel etkinliklere katılamadıklarını belirtmişlerdir. Günlük aktivitelerini yerine getirirken bir başkasına tam bağımlı olan özürlülerin yaklaşık % 68'i, bir başkasına yarı bağımlı olanların % 46'sı ve günlük aktivitelerini kendi başına bağımsız yapabilenlerin de % 24'ü işyerinin fiziki koşullarının uygun olmadığını belirtmişlerdir.

I.BÖLÜM: GİRİŞ

Bulunduğu çevrede özrüne uygun toplu taşıma hizmeti bulunduğunu söyleyen özürlülerin oranı % 4'tür. Ayrıca özürlü bireylerin genel olarak % 20'si de toplu taşıma hizmetinin varlığından haberdar değildir. Yaşadığı bina, cadde, sokak ve yollarda özrüne uygun olarak birtakım düzenlemelerin bulunma durumuna bakıldığında; hangi özür grubunda olursa olsun genel olarak özürlülerin % 68'inin yaşadığı çevrede herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Ayrıca özürlü bireylerin % 20'si bu konuya ilişkin olarak herhangi bir bilgisi olmadığını belirtmiştir.

Görüldüğü gibi, ülkemizde özürlü ve ailesi temelde, eğitim, rehabilitasyon, bakım, istihdam ve toplumsal yaşama katılım gibi alanlarda sorunlar yaşamaktadır. Tüm bu sorunların çözümünde ilk olarak yapılması gereken, özürlülerin hareket edebilirliklerinin artırılması ve fiziki çevre şartlarının özürlülere uygun hale getirilmesidir. Nitekim **Dokuzuncu Kalkınma Planı**nın "Gelir Dağılımının İyileştirilmesi, Yoksullukla Mücadele ve Sosyal İçerme" başlığı altında

> *"Özürlülerin ekonomik ve sosyal hayata katılımlarının artırılmasına yönelik, sosyal ve fiziki çevre şartları iyileştirilecektir."*

temel amacına yer verilmiştir. Buna paralel olarak **2010 Yılı Programı**nın "Sosyal Güvenlik Sisteminin Etkinliğinin Artırılması" başlığı altında da aynı önceliğe ve bu konudaki çalışmaların hızlandırılması tedbirine yer verilmiştir. Ayrıca **2010-2012 Dönemi Yatırım Programı Hazırlama Rehberinde** *"5378 sayılı Özürlüler ve Bazı Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanununun geçici 2 nci ve 3 üncü maddeleri gereğince fiziksel çevre koşullarının özürlülere uygun hale getirilmesi kapsamında, yeni projelerin özürlülerin ulaşabilirliğine uygun olması, mevcut projelerin de özürlülerin ulaşabilirliğine uygun hale dönüştürülmesi hususu göz önünde bulundurulacak ve söz konusu projelerde bu konudaki standartlara uyulacaktır"* esasına yer verilmiştir.

Türkiye'de özürlüler için ulaşılabilirliğin sağlanmasına yönelik ilk yasal düzenleme 1997 yılında 572 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile yapılmıştır. Bu Kararname ile birçok kanunda özürlülerle ilgili düzenleme yapılırken **3194 sayılı İmar Kanunu**na ulaşılabilirlikle ilgili bir madde eklenmiştir. Bu düzenleme ile, yapılmış ve yapılacak altyapı alanlarında ve yapılarda ulaşılabilirlik ilkelerinin, yapılı çevreyle ilgili planlama, projelendirme, uygulama, ruhsatlandırma ve denetleme gibi görev ve sorumlulukları olan ilgili kurum ve kuruluşlarca uygulanması hüküm altına alınmıştır.

İmar Kanununda yapılan bu değişikliğin ardından, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından ilgili altı yönetmelikte özürlüler için yapılı çevre faaliyetlerinde ulaşılabilirliğin sağlanmasına yönelik gerekli düzenlemeler yapılarak 02.09.1999 tarihinde 23804 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

I.BÖLÜM: GİRİŞ

Bu Kanun maddesinin yürütülmesi ile ilgili olarak **"Yapılarda Özürlülerin Kullanımına Yönelik Proje Tadili Komisyonları Teşkili, Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik"** 22.04.2006 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

5378 sayılı Kanunun geçici 2 nci maddesi ise yerel yönetimlere ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarına çok açık yükümlülükler getiren bir düzenlemedir. Bu maddede *"Kamu kurum ve kuruluşlarına ait mevcut resmî yapılar, mevcut tüm yol, kaldırım, yaya geçidi, açık ve yeşil alanlar, spor alanları ve benzeri sosyal ve kültürel alt yapı alanları ile gerçek ve tüzel kişiler tarafından yapılmış ve umuma açık hizmet veren her türlü yapılar bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yedi yıl içinde özürlülerin erişebilirliğine uygun duruma getirilir."* hükmü yer almaktadır.

Toplu taşımacılık hizmetlerinin ele alındığı **Kanunun geçici 3 üncü maddesi**nde ise; "*Büyükşehir belediyeleri ve belediyeler, şehir içinde kendilerince sunulan ya da denetimlerinde olan toplu taşıma hizmetlerinin özürlülerin erişilebilirliğine uygun olması için gereken tedbirleri alır. Mevcut özel ve kamu toplu taşıma araçları, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yedi yıl içinde özürlüler için erişilebilir duruma getirilir."* hükmü ile 2012 yılına kadar büyükşehir

I.BÖLÜM: GİRİŞ

İlgili mevzuatta adı geçen Türk Standardları Enstitüsü standartlarının, özürlülerin ulaşabilirliği ile doğrudan ilgili olan üç tanesi;

"TS 9111: Özürlü İnsanların İkamet Edeceği Binaların Düzenlenmesi Kuralları",

"TS 12576: Şehir İçi Yollar-Özürlü ve Yaşlılar İçin Sokak, Cadde, Meydan ve Yollarda Yapısal Önlemlerin Tasarım Kuralları" ve

"TS 12460: Şehir İçi Yollar-Raylı Taşıma Sistemleri Bölüm 5: Özürlü ve Yaşlılar İçin Tesislerde Tasarım Kuralları"dır.

Diğer yandan, 03.07.2005 tarihli 5393 sayılı Belediye Kanununda hizmet sunumu, belediye başkanının görev ve yetkileri, belediyenin giderleri konularında özürlülere yönelik hükümlere yer verilmiştir.

10.07.2004 tarih ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununda, büyükşehir, ilçe ve ilk kademe belediyelerinin görev ve sorumlulukları ve büyükşehir belediye başkanının görev ve yetkileri başlıklarında özürlülere yönelik hükümler yer almaktadır. Kanunda ayrıca özürlü hizmet birimleri oluşturulmasına yönelik hüküm bulunmaktadır.

Yerel yönetimlerle ilgili diğer bir Kanun, 5302 sayılı ve 22.02.2005 tarihli İl Özel İdaresi Kanunudur. Kanunda hizmet sunumu ve il özel idaresinin giderleri konularında özürlüler için düzenlemeler bulunmaktadır.

Diğer yandan, 31.07.2009 tarihinde 27305 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Kamu Hizmetlerinin Sunumunda Uyulacak Usul ve Esaslara İlişkin Yönetmelik'te İdarenin sunduğu kamu hizmetlerinin özürlüler için ulaşılabilir olması için gerekli tedbirlerin alınması hükmü bulunmaktadır.

Bu mevzuat düzenlemelerinin yer aldığı Türkiye'de Ulaşılabilirlik Mevzuatı Tablosu aşağıdadır:

I.BÖLÜM: GİRİŞ

Türkiye'de Ulaşılabilirlik Mevzuatı

	İlgili Mevzuat	Yapılan Düzenleme
İmar Mevzuatı	**3194 sayılı İmar Kanunu**	572 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile 3194 sayılı İmar Kanununa aşağıdaki madde eklenmiştir. Ek Madde 1; "Fiziksel çevrenin özürlüler için ulaşılabilir ve yaşanabilir kılınması için, imar planları ile kentsel, sosyal, teknik altyapı alanlarında ve yapılarda Türk Standartları Enstitüsü'nün ilgili standartlarına uyulması zorunludur."
	Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmeliği (02.09.1999 ve 13.07.2000 tarihli düzenlemeler)	Yönetmelikte ilk kez tanımı da verilerek özürlü kavramından, ulaşılabilirlikten ve Türk Standardları Enstitüsü (TSE)'nün özürlülerle ilgili standartlarından bahsedilerek, belediyelere özürlülerle ilgili mevzuat ve standartlara uyma, bunları uygulama ve diğer gerekli önlemleri alma yükümlülükleri getirilmiştir. Yönetmelik ile; yapılarda, açık alanlarda (yol, otopark, park, yaya bölgesi, meydan ve kaldırımlarda), bunlar üzerindeki ulaşım ve haberleşme noktalarında ve peyzaj elemanlarında özürlülerin ulaşabilirliğinin sağlanması için TSE standartlarına uygun düzenleme yapılması koşulu getirilmiştir.
	Plansız Alanlar İmar Yönetmeliği (02.09.1999 tarihli düzenleme)	Bu Yönetmelikte de ulaşılabilirliğin sağlanması için TSE standartlarına uyulması yükümlülüğü getirilerek bazı ölçülerde ve ticari kullanımlara ilişkin maddelerde düzenlemeler yapılmıştır.
	Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmelik (02.09.1999 tarihli düzenleme)	"Planlarda özürlülerin kentsel kullanımlar, sosyal ve teknik alt yapı alanlarında ulaşabilirliğini sağlayıcı tedbirlerin alınması amacıyla özürlülere yönelik her türlü mevzuat ve TSE standartları dikkate alınır" hükmü ile kentsel, sosyal ve teknik alt yapı standardını belirleyen tabloya, sosyal tesis alanlarının "rehabilitasyon merkezleri"ni kapsaması hususu eklenmiştir.
	Gecekondu Kanunu Uygulama Yönetmeliği (02.09.1999 tarihli düzenleme)	Özürlülerin ulaşabilirliğinin sağlanması için TSE standartlarına uyulması zorunluluğu getirilmiş, binaların çeşitli bölümlerindeki ölçülendirmelerde ve özelliklerde düzenlemeler yapılmıştır.
	Otopark Yönetmeliği (02.09.1999 tarihli düzenleme)	Otoparkların yapımında TSE standartlarına uyulması, umumi bina, bölge otoparkları ve genel otoparklarda, 1'den az olmamak şartıyla park yerlerinin %5'inin özürlü işareti koyularak özürlülere ayrılması şartları getirilmiştir.
	Sığınaklarla İlgili Ek Yönetmelik (02.09.1999 tarihli düzenleme)	Sığınakların yapımında TSE standartlarına uyulması hükmü getirilmiştir.

I.BÖLÜM: GİRİŞ

Özürlülerle İlgili Mevzuat	**5378 sayılı Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun** (01.07.2005 tarihli)	Kanunun 19 uncu maddesi ile 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanununun 42 nci maddesinin birinci fıkrasından sonra gelmek üzere şu madde eklenmiştir; "Özürlülerin yaşamı için zorunluluk göstermesi hâlinde, proje tadili kat maliklerinin en geç üç ay içerisinde yapacağı toplantıda görüşülerek sayı ve arsa payı çoğunluğu ile karara bağlanır. Toplantının bu süre içerisinde yapılamaması veya tadilat talebinin çoğunlukla kabul edilmemesi durumunda; ilgili kat malikinin talebi üzerine bina güvenliğinin tehlikeye sokulmadığını bildirir komisyon raporuna istinaden ilgili mercilerden alınacak tasdikli proje değişikliği veya krokiye göre inşaat, onarım ve tesis yapılır. İlgili merciler, tasdikli proje değişikliği veya kroki taleplerini en geç altı ay içinde sonuçlandırır. Komisyonun teşkili, çalışma usulü ile özürlünün kullanımından sonraki süreç ile ilgili usûl ve esaslar Bayındırlık ve İskan Bakanlığı ile Özürlüler İdaresi Başkanlığı tarafından müştereken hazırlanacak yönetmelikle belirlenir."
		Geçici 2 nci madde; "Kamu kurum ve kuruluşlarına ait mevcut resmî yapılar, mevcut tüm yol, kaldırım, yaya geçidi, açık ve yeşil alanlar, spor alanları ve benzeri sosyal ve kültürel alt yapı alanları ile gerçek ve tüzel kişiler tarafından yapılmış ve umuma açık hizmet veren her türlü yapılar bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yedi yıl içinde özürlülerin erişebilirliğine uygun duruma getirilir."

I.BÖLÜM: GİRİŞ

Türkiye'de Ulaşılabilirlik Mevzuatı

Yerel Yönetimler Mevzuatı	**5393 sayılı Belediye Kanunu** (03.07.2005 tarihli)	14 üncü madde; "Belediye hizmetleri, vatandaşlara en yakın yerlerde ve en uygun yöntemlerle sunulur. Hizmet sunumunda özürlü, yaşlı, düşkün ve dar gelirlilerin durumuna uygun yöntemler uygulanır." hükmü belediyenin görev ve sorumlulukları arasında yer almaktadır.
		Belediye başkanının görev ve yetkilerinin sıralandığı 38 inci maddede "n) Bütçede yoksul ve muhtaçlar için ayrılan ödeneği kullanmak, özürlülere yönelik hizmetleri yürütmek ve özürlüler merkezin oluşturmak."hükmü bulunmaktadır.
		Belediyenin giderlerinin belirlendiği 60 ıncı maddede "i) Dar gelirli, yoksul, muhtaç ve kimsesizler ile özürlülere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlar." hükmü bulunmaktadır.
	5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu (10.07.2004 tarihli)	Büyükşehir, ilçe ve ilk kademe belediyelerinin görev ve sorumluluklarının ele alındığı 7 nci maddesinde; "yaşlılar, özürlüler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik sosyal ve kültürel hizmetler sunmak" hükmü yer almaktadır.
		Büyükşehir belediye başkanının görev ve yetkilerinin ele alındığı 18 inci madde; "m) Bütçede yoksul ve muhtaçlar için ayrılan ödeneği kullanmak, özürlülerle ilgili faaliyetlere destek olmak üzere özürlü merkezleri oluşturmak.".
		Ek 1 inci madde; "Büyükşehir belediyelerinde özürlülerle ilgili bilgilendirme, bilinçlendirme, yönlendirme, danışmanlık, sosyal ve mesleki rehabilitasyon hizmetleri vermek üzere özürlü hizmet birimleri oluşturulur. Bu birimler, faaliyetlerini özürlülere hizmet amacıyla kurulmuş vakıf, dernek ve bunların üst kuruluşlarıyla işbirliği hâlinde sürdürürler. Özürlü hizmet birimlerinin kuruluş, görev, yetki, sorumluluk ve işleyişine ilişkin usûl ve esaslar Özürlüler İdaresi Başkanlığının görüşü alınarak İçişleri Bakanlığınca hazırlanacak yönetmelikle belirlenir."
	5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu (22.02.2005 tarihli)	Kanunun 6 ncı maddesinde; "İl özel idaresi hizmetleri, vatandaşlara en yakın yerlerde ve en uygun yöntemlerle sunulur. Hizmet sunumunda özürlü, yaşlı, düşkün ve dar gelirlilerin durumuna uygun yöntemler uygulanır." hükmü bulunmaktadır.
		İl özel idarelerinin giderlerinin ele alındığı 43 üncü maddede; "h) Yoksul, muhtaç ve kimsesizler ile özürlülere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlar." hükmü bulunmaktadır.
	Kamu Hizmetlerinin Sunumunda Uyulacak Usul ve Esaslara İlişkin Yönetmelik (31.07.2009 tarihli)	Özürlülerle İlgili Tedbirler başlıklı 7 nci maddede; "İdare, sunduğu kamu hizmetlerinin özürlüler tarafından kolayca erişilebilir olması için gerekli tedbirleri alır." hükmü bulunmaktadır.

I.BÖLÜM: GİRİŞ

13.12.2006'da Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda kabul edilen Birleşmiş Milletler Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme, 30.03.2007 tarihinde ülke temsilcilerinin imzasına açılmıştır. Türkiye, sözleşmeyi bu tarihte imzalayarak ilk imza atan ülkeler arasında yer almıştır. Sözleşme, 3 Aralık 2008 Dünya Özürlüler Günü'nde 5825 sayılı Kanunla onaylanması uygun bulunmuş ve Bakanlar Kurulu'nun 27.5.2009 tarih ve 2009/15137 sayılı kararıyla da onaylanmıştır.

Birleşmiş Milletlerin 64. Genel Kurulu'nda Dışişleri Bakanı tarafından Türkiye'nin onay yazısı sunulmuştur. Aynı gün Sözleşmenin uygulanmasından doğan hak ihlallerinde bireysel başvuru hakkını da içeren Ek protokol imzalanmış, ancak yürürlüğe girmesi için gerekli prosedürler henüz tamamlanmamıştır. Bütün bu süreçler sonunda Birleşmiş Milletler Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme, Türkiye'deki hukuki sistemin bir parçası haline gelmiştir.

Sözleşme'nin 1 inci maddesinde Sözleşmenin amacı "engellilerin tüm insan hak ve temel özgürlüklerinden tam ve eşit şekilde yararlanmasını teşvik ve temin etmek ve insanlık onurlarına saygıyı güçlendirmek" olarak belirlenmiştir. Diğer uluslararası insan hakları belgelerine kıyasla Sözleşmede haklar ve yükümlülükler oldukça ayrıntılı biçimde sıralanmıştır. Halen yürürlükte bulunan birçok uluslararası hukuk belgesi dikkate alınarak ve bunlarla bağlar kurularak sözleşmedeki her hak kendi içerisinde ve diğer maddelerdeki haklarla güçlendirilmiştir.

"Erişilebilirlik"[4] konusu Sözleşme metninin başlangıcında, 3 üncü maddesinde ve 9 uncu maddesinde düzenlenmiştir. En ayrıntılı düzenleme "Erişilebilirlik" başlıklı 9 uncu maddededir. Bu madde; Taraf Devletlerce özürlülerin bağımsız yaşayabilmelerini ve yaşamın tüm alanlarına etkin katılımını sağlamak ve diğer bireylerle eşit koşullarda fiziki çevreye, ulaşıma, bilgi ve iletişim teknolojileri ve sistemleri dahil olacak şekilde bilgi ve iletişim olanaklarına, hem kırsal hem de kentsel alanlarda halka açık diğer tesislere ve hizmetlere erişimini sağlamak için uygun tedbirlerin alınmasını hüküm altına almakta ve bu tedbirlerin hangi alanlarda nasıl alınması gerektiğini açıklamaktadır.

Tüm bunlardan hareketle öncelikle fiziki çevre şartlarının özürlülere uygunluğu konusunda mevcut durumun ve ihtiyaçların tespit edilmesi, söz konusu ihtiyaçların giderilmesi için yapılması gereken eylemler ve bu eylemlerden sorumlu kuruluşların tespitine yönelik olarak "Ulaşılabilirlik Eylem Planı" hazırlıkları yapılmıştır. Eylem Planının hazırlanmasında ilgili tüm kesimlerin görüşlerinin alınması ve katılımlı bir belgenin ortaya çıkarılmasına yönelik olarak ilgili kamu kuruluşları ve sivil toplum kuruluşlarının da katılımıyla bir dizi toplantı gerçekleştirilmiş ve Eylem bu doğrultuda şekillendirilmiştir.

4."Erişilebilirlik" terimi Birleşmiş Milletler Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme'de "ulaşılabilirlik" terimi yerine tercih edilmiştir.

I.BÖLÜM: GİRİŞ

1.3. Ulaşılabilirlik Stratejisi'nin Gerekliliği

Ülkemizde yapılı çevre, fiziksel düzenlemelerin yetersizliği ve çeşitli engellerin varlığı nedeniyle özürlüler tarafından güçlükle ya da yardım alarak kullanılabilmektedir. Özürlülerin toplum yaşantısına en az özürlü olmayanlar ile eşit fırsatlarda katılabilmelerinin sağlanmasında mekânsal düzenlemeler önemli bir yer tutmaktadır. Uygun yapılı çevre oluşturulmadığında konutunda dahi yaşamakta zorlanan özürlüler, en temel kamusal hizmetler olan sağlık, eğitim, rehabilitasyon hizmetlerinden faydalanamamakta, sportif ve kültürel etkinliklere katılamamakta, park ve bahçelerde vakit geçirememekte, kısaca toplum hayatından dışlanarak yaşamlarını sürdürmek zorunda kalmaktadır.

Mevcut yapılı çevredeki eksikliklere örnek olarak sayılabilecek hususlar şunlardır:

- Açık alanlarda; tekerlekli sandalye kullananlar için kot farkları (örneğin standartlara uygun inşa edilmemiş kaldırımlar) standartlara uygun olmayan rampalar, mevcut rampaların önünün kapalı olması, görme özürlüler için hissedilebilir yönlendirici kaplama donatılarının uygulanmaması, üst geçitlerin herkesin rahatlıkla kullanabileceği rampalı veya asansörlü olmak yerine merdivenli olması, görme özürlüler için yürüyüş güzergahında tehlike yaratan elemanlar (direk, ağaç gibi), çocuk oyun alanlarının özürlü çocukların da faydalanabileceği biçimde tasarlanmaması, alt yapı ve inşaat çalışmaları sırasında gerekli güvenlik önlemlerinin alınmaması,
- Toplu taşımada alçak tabanlı ve basamaksız otobüslerin tercih edilmemesi,
- Bina girişlerinde rampa bulunmaması, mevcut rampaların standartlara uygun olmaması, bina iç mekânlarında da standartlara uygun olmayan merdiven ve asansörler, iç mekânlarda, özellikle yoğun kullanıma sahip kamu binalarında görme özürlüler için hissedilebilir yönlendirici kaplama malzemelerinin uygulanmaması, kamu kurum/kuruluşlarının binalarında ve kamusal kullanıma açık diğer iç mekânlarda özürlüler için uygun tuvaletlerin bulunmaması, yoğun biçimde kullanılan ve büyük kamu binalarında görme özürlülere yönelik kabartma haritaların bulunmaması.

I.BÖLÜM: GİRİŞ

Yukarıda bahsedilen tüm yasa ve yönetmelik hükümlerine rağmen, merkezi yönetim kurumları ve yerel yönetimler tarafından bütüncül ve sistematik çalışmalara başlanmamış, pek çok kentte yeterli ve doğru uygulama yapılmamıştır. Yapılan düzenlemelerin pek çoğu ise kullanılabilir değildir. Bu yetersiz uygulamaların en önemli nedenleri; ulaşılabilirlik konusunda bilgi ve bilinç düzeyinin düşük olması, işe nereden başlanacağının bilinmemesi, yeterli finansal kaynağın sağlanamaması, mevzuata ilişkin sorunlar ve bu konuda süresi ve kapsamı belli olan eylem planlarının hazırlanmamasıdır.

Eylem Planı kapsamında; konuya ilişkin ilgili kesimlerin bilgi eksikliğinin giderilmesi, mevzuatın değerlendirilmesi, uygulama için gereken finansmanın sağlanması, örnek çalışmalar hayata geçirilerek uygulamaların niteliğinin geliştirilmesi ve sayısının artırılması, ihtiyaç duyulan malzemelerin temini için çalışmalar yapılması ve ulaşılabilirliğin hayata geçirilmesinin takibi amaçlanmaktadır.

1.3.1. Mevzuat Düzenlemeleriyle İlgili Aksaklıklar ve Eksiklikler

Ulaşılabilirliğin hayata geçirilerek yapılı çevrenin engelsiz hale getirilmesinde ilgili mevzuatın içeriği, uygulanabilirlik düzeyi ve bu mevzuatın uygulanması önem taşımaktadır. Farklı özür türlerine sahip kişilerin yapılı çevrede hareketliliklerinin sağlanması için gerekli teknik ölçü ve ölçütlerin mevcut mevzuat kapsamında yeterince yer alıp almadığının tespit edilmesi bu alanda yapılması gereken temel çalışmalardan biridir. Diğer yandan mevzuat hükümlerinin günümüz gereksinimlerine yanıt verip vermediğinin de değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu teknik koşullar planlama, tasarım, uygulama ve denetleme aşamalarında girdi olarak kullanılırken, kamu kurum/kuruluşları ve diğer yararlanıcıların yaşadığı aksaklıkların tespit edilmesi, ulaşılabilirliğin hayata geçirilmesi için önemli bir adım olacaktır. Mevzuata ilişkin tespiti yapılan eksiklik ve aksaklıkların giderilmesi ile başta yerel yönetimler olmak üzere kamu kurum/kuruluşları ve diğer yararlanıcıların engelsiz yapılı çevreye ilişkin çalışmalarının önü açılmış olacaktır.

Ulaşılabilirlik mevzuatına ilişkin önemli diğer bir başlık, mevzuatın ilgili tüm kesimlerce uygulanmasının sağlanabilmesidir. Mevzuatta hükümler bulunsa dahi, bu hükümlerin hayata geçirilmesi için bazı araçların geliştirilmesi gerekliliği bulunmaktadır. İmar mevzuatında 1997 yılından, özürlülerle ilgili mevzuatta ise 2005 yılından bu yana bulunan hükümlerin, yapılan çalışmalarda yeterince göz önünde tutulmadığı, mevcut yapılı çevrenin durumu ve özürlülerin var olan engeller nedeniyle yaşadıkları güçlükleri her fırsatta dile getirmeleri ile kolayca görülebilmektedir. Bu nedenle, konuya ilişkin teşvik sağlanması ve müeyyide uygulanması için gerekli mevzuat düzenlemelerinin yapılması elzemdir.

I.BÖLÜM: GİRİŞ

Ülkemizde yapılı çevrede ulaşılabilirliğin sağlanmasına yönelik mevzuatta teknik ayrıntılar için Türk Standardları Enstitüsü tarafından hazırlanmış standartlara atıf yapılmaktadır. Bunlardan özellikle ikisi "TS 9111: Özürlü İnsanların İkamet Edeceği Binaların Düzenlenmesi Kuralları" ve "TS 12576: Şehir İçi Yollar-Özürlü ve Yaşlılar İçin Sokak, Cadde, Meydan ve Yollarda Yapısal Önlemlerin Tasarım Kuralları", konuyla ilgili önemli teknik doküman niteliğindedir. Ancak bu standartların güncel gereksinimleri karşılama bakımından gözden geçirilmesi gerekmektedir.

1.3.2. Toplumsal Bilgi ve Bilinç Düzeyinin Düşüklüğü

Özürlülük ve ulaşılabilirlik ülkemiz için yeni gündeme taşınan kavramlardır. Engelsiz yapılı çevrenin sağlanması konusunda kullanıcı olarak özürlü kişilerin, yapılı çevreyle ilgili çalışma yapan teknik elemanların ve genel olarak toplumun konuyla ilgili bilgi ve bilinç düzeyinin artırılması gerekmektedir.

Özürlü bireylerin ve ailelerinin, ulaşılabilirliğin sağlanması konusunda kendilerine tanınmış olan haklarla ilgili ve ulaşılabilirlik konusunda yerel yönetimler ve diğer kamu kurum/kuruluşlarına verilen görevler hakkında bilgilendirilmesi, kullanıcı olarak konunun önemli bir takipçisi olmaları açısından son derece önemlidir.

Yapılı çevrede gerekli ulaşılabilirlik düzenlemeleri yapılmış olsa da, toplum içinde olumsuz tutum ve davranışlar sergilenmesiyle sosyal bazı engeller yaratılabilmektedir. Diğer yandan yapılan düzenlemelerin kullanılmasını engelleyici bazı davranışların; rampaların önüne park edilmesi, özürlü otoparkına özürlü olmayanlarca park yapılması gibi kültürel engellerin de ortadan kaldırılması gerekmektedir. Bu süreçte toplumun da özürlülük, özürlülerin yapılı çevredeki temel gereksinimleri ve ulaşılabilirlik konularında bilinçlendirilmesi önem taşımaktadır.

Engelsiz yapılı çevrenin oluşturulması için yapılı çevreye ilişkin planlanma, projelendirme, uygulama, ruhsatlandırma ve denetleme alanlarında görev yapan şehir plancısı, mimar, peyzaj mimarı, iç mimar, mühendis, tekniker ve teknisyenlerin; özürlülerin toplumsal yaşama katılımlarının önemi, özürlülerin bu nüfus kesiminin hareketliliğini sağlayabilmesi amacıyla yaşam çevrelerinde yapılması gereken düzenlemeler, engelsiz mekan ve hizmetlerin oluşturulması konusunda bilgilendirilmesi gerekmektedir. Teknik elemanların mesleki eğitim aldıkları süreçten itibaren özürlülük ve ulaşılabilirlik konusunda duyarlılığının sağlanması, çalışma yaşamında konunun bilincinde olmalarını sağlayacaktır. Ayrıca, hâlihazırda görev yapan teknik personele konuya ilişkin hizmet içi eğitimler verilmesi, yapılan çalışmalarda ulaşılabilirliğin bir bileşen haline gelerek bilimsel ve standartlara uygun, kullanılabilir nitelikte uygulamaların hayata geçirilmesini sağlayacaktır.

1.3.3. Ulaşılabilir Uygulamaların Sayı ve Niteliğinin Düşüklüğü, Finansal Yetersizlikler

Ulaşılabilir yapılı çevrenin oluşturulmasında iki farklı çalışma gerekmektedir. Bunlardan ilki yeni yapılaşan alanlarda gerekli koşulların sağlanmasıdır. Diğer çalışma alanı ise mevcut yapılı çevrenin ulaşılabilir hale getirilmesi için durum tespitinin yapılması ve gerekli iyileştirmelerle engelsiz yaşam çevreleri yaratılmasıyla ilgilidir. Yapılacak olan çalışmaların tümü, özellikle de ikinci çalışma alanı finansal kaynak gerektirmektedir. Yapılacak uygulamaların önünü açmak için gerekli maddi koşulların yaratılması büyük önem taşımaktadır.

Ulaşılabilirliğin sağlanmasında uygulamaların niteliğinin artırılması da diğer önemli bir konu başlığını oluşturmaktadır. Yapılacak düzenlemelerin kullanılabilirliği, bunların ancak standartlarda yer alan niteliklere uygunluğuyla sağlanabilecektir. Standartlara uygun yapılmamış düzenlemeler, daha sonra yeniden bir inşaat gerektireceği için zaman ve maddi kaynak kaybına neden olacaktır. Diğer yandan, ulaşılabilirliğin ülke geneline yaygınlaştırılması için örnek uygulamaların yapılması, kurum ve kuruluşların öncülük etmesi önem taşımaktadır.

Özürlüler için internet erişilebilirliğinin sağlanması, bilgiye erişim için önemli araçlardan biri olan internet hizmetinin kullanılabilirliğini sağlayacaktır. Diğer yandan bilgiye erişimde özürlülerin gereksinimlerini karşılayacak gerekli düzenlemelerin yapılması ve donanımların sağlanması gerekmektedir.

II.BÖLÜM: STRATEJİK ÖNCELİKLER

II.BÖLÜM: STRATEJİK ÖNCELİKLER

Ulaşılabilirlik Stratejisi ve Eylem Planı, ulaşılabilirlik konusunda ülkemizde yaşanan aşağıda belirtilen sorunlar göz önünde bulundurularak geliştirilmiştir;

- Ulaşabilirliğin önemi ve ulaşılabilir mekanlar konusunda idareci ve teknik elemanların bilgi ve bilinç yetersizliği,
- Hangi standardın kullanılacağının bilinmemesi,
- Standartlara uygunluğun denetiminin yeterince yapılmaması,
- Mali kaynak yetersizliği,
- Bütüncül planlama yerine günübirlik çözümler üretilmesi,
- Uygulama için malzeme seçeneklerinin yetersizliği.

Bu sorunlar gruplandırılarak ulaşılabilirlik çalışmaları ve Ulaşılabilirlik Eylem Planı üç eksende hazırlanmıştır:

a) Mevzuat düzenlemeleri (standartlar dahil)
b) Toplumsal bilinçlendirme (teknik personel dahil)
c) Uygulama

EKSEN A: MEVZUAT DÜZENLEMELERİ

ÖNCELİK A.1. Mevzuat Düzenlemelerindeki Aksaklık ve Eksikliklerin Giderilmesi

A.1.1. Mevzuatı uygulayan yerel yönetimler başta olmak üzere kamu kurum ve kuruluşları ile mevzuattan kaynaklanan sorunlar tespit edilecektir.

A.1.2. Mevzuatta teşvik ve müeyyide konusunda gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

ÖNCELİK A.2. Standartların Revizyonu

A.2.1. TS 9111 ve TS 12576 standartları revize edilerek mecburi standart tebliği haline getirilecektir.

EKSEN B: TOPLUMSAL BİLİNÇLENDİRME

ÖNCELİK B.1. Özürlü Bireyler ve Ailelerin Ulaşılabilirlik Konusundaki Haklarıyla İlgili Bilgilendirilmesi ve Toplumun Sosyal ve Kültürel Engeller Konusunda Bilinçlendirilmesi

B.1.1. Panel, söyleşi, broşür, basılı-görsel yayın yoluyla (ilan ve reklam panoları, televizyon programları, kısa eğitici filmler vb.), toplantılar, seminerler ve kampanya ile bilgilendirme yapılacaktır.

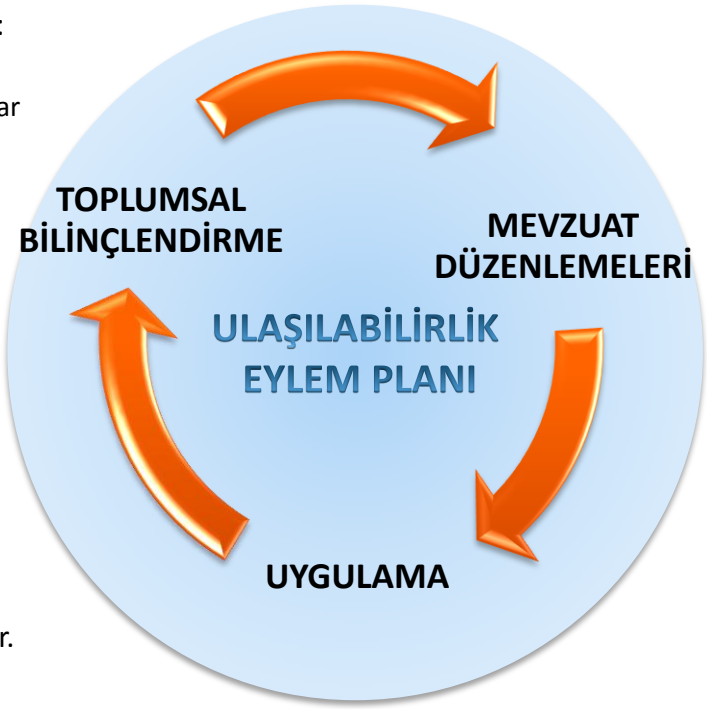

II.BÖLÜM: STRATEJİK ÖNCELİKLER

ÖNCELİK B.2. Teknik Elemanların Ulaşılabilirlik Konusunda Bilinçlendirilmesi ve Bilgilendirilmesi

B.2.1. Üniversitelerin ilgili teknik elemanların yetiştirildiği fakültelerinde "özürlüler ve hareket kısıtlılığı bulunan diğer gruplar için ulaşılabilirlik" konusunun müfredatta yer alması sağlanacaktır.

B.2.2. İçişleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve Ulaştırma Bakanlığı başta olmak üzere ilgili diğer bakanlıkların teknik personeline yönelik eğitim programları düzenlenecektir.

B.2.3. "Yerel Yönetimler İçin Ulaşılabilirlik Temel Bilgiler Teknik El Kitabı" ilgili TSE standartlarına göre revize edilecektir.

B.2.4. Kamu kurum ve kuruluşları, teknik meslek odaları ve özürlülere yönelik faaliyet gösteren sivil toplum örgütlerinin ulaşılabilirlik konusunda farkındalığı artırılacaktır.

B.2.5. Belediyelerin ve il özel idarelerinin teknik personeline yönelik meslek içi eğitimlerde "özürlüler için ulaşılabilirlik" konusuna da yer verilecektir.

EKSEN C: UYGULAMA

ÖNCELİK C.1. Uygulamaya Yönelik Finansal Kaynakların Tespiti

C.1.1. Uygulamaya yönelik olarak ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile yerel yönetimlerin finansman ihtiyaçları ve bunların giderilmesine yönelik kaynaklar tespit edilecektir.

ÖNCELİK C.2. Ulaşılabilir Uygulamaların Teknik Açıdan Niteliğinin Geliştirilmesi

C.2.1. Yurt dışındaki örnek uygulamalar da dikkate alınarak yeni modeller geliştirilecektir.

C.2.2. Mevcut yapılı çevre ve hizmetlerin ulaşılabilirlik düzeyi belirlenecektir.

C.2.3. Konut projelerinde ulaşılabilirlik sağlanacaktır.

C.2.4. Kurum ve kuruluşlar tarafından hazırlanan ve desteklenen planlama, projelendirme, ruhsatlandırma ve denetleme çalışmalarında ulaşılabilirlik ilkelerinin uygulanması için yöntem geliştirilecektir.

C.2.5. Ulaşılabilirliğin sağlanmasında ihtiyaç duyulan malzemeler tespit edilecek ve bu malzemeler temin edilecektir.

ÖNCELİK C.3. Ulaşılabilir Uygulamaların Sayısının Artırılması

C.3.1. Örnek Engelsiz Kent Projeleri tamamlanacaktır.

C.3.4. 2010 yılı için bütçelerinde yeterli ödenek bulunmayan tüm kamu kurum ve kuruluşları, sorumlu olduğu ya da kendilerine ait binaların, toplu taşıma veya ulaşım sistemlerinin ve açık alan düzenlemelerinin özürlülerin ulaşabilirliğine uygun hale getirilmesi amacıyla, 2011 yılı içinde gerekli çalışmaları yapmalarını sağlayacak ödenek ihtiyacını göz önünde bulundurarak 2011 yılı bütçe hazırlıklarını yapacaktır.

ÖNCELİK C.4. Bilgiye Erişilebilirliğin artırılması

C.4.1. Özürlülerin internet dahil bilgi ve iletişim teknolojilerine ve sistemlerine erişimi artırılacaktır.

C.4.2. Bilgi hizmetlerinin erişilebilirliği ile ilgili toplumsal farkındalık artırılacaktır.

III. BÖLÜM: İZLEME VE DEĞERLENDİRME

III. BÖLÜM: İZLEME VE DEĞERLENDİRME

Eylem Planının hayata geçirilmesi amacıyla, ÖZİ'nin başkanlığında, İçişleri Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, DPT, TSE, Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı ve Belediyeler Birliğinden oluşan ve gerekli görüldüğünde Eylem Planında sayılan diğer sorumlu kurum/kuruluşların da toplantılarına davet edileceği "**Ulaşılabilirlik Eylem Planı İzleme ve Değerlendirme Kurulu**" oluşturulacaktır.

Söz konusu Kurul Eylem Planı hazırlıklarına katılan kuruluşların üst düzey temsilcilerinden oluşacaktır. Eylem Planında sorumlu kurumlar bağlı veya ilgili bulundukları bakanlıklara, yerel yönetimler ise İçişleri Bakanlığına 3 ayda bir, Ulaşılabilirlik Eylem Planı İzleme ve Değerlendirme Kurulu'nun belirlediği standart izleme formunu doldurarak rapor gönderecek ve Özürlüler İdaresi Başkanlığı Ulaşılabilirlik Eylem Planı İzleme Kurulu'nun sekreterya görevini görerek, bakanlıklardan ve İçişleri Bakanlığı'ndan gelen raporları Kurula sunacaktır. Gelen raporlar sonucunda yerine getirilmeyen tedbirlerin tespiti halinde, sorumlu kuruluş tedbiri yerine getirememesinin nedenlerini Kurul toplantısında açıklayacaktır. Kurul, tespit edilen sorunların giderilmesine yönelik karar alacaktır. Eylem Planında yer alan tedbirlerin yerine getirilmediğinin veya aksaklıkların devam ettiğinin tespiti halinde Kurul söz konusu tedbir veya tedbirlerden sorumlu kurumu uyaracaktır. Ulaşılabilirlik İzleme ve Değerlendirme Kurulu, Plan ile görevlendirilmiş bulunan tüm kurum ve kuruluşlar tarafından, Eylem Planının uygulanmasına ilişkin düzenli olarak özet raporlarla bilgilendirilecektir.

IV.BÖLÜM: ULAŞILABİLİRLİK EYLEM PLANI

IV.BÖLÜM: ULAŞILABİLİRLİK EYLEM PLANI

EKSEN A- MEVZUAT DÜZENLEMELERİ					
Öncelik	**Tedbir**	**Sorumlu Kurum**	**İlgili Kurumlar**	**Süre**	**Açıklama**
A.1. Mevcut mevzuata dair aksaklıkların ve eksikliklerin tespiti ve giderilmesi	A.1.1. Mevzuatı uygulayan yerel yönetimler başta olmak üzere kamu kurum ve kuruluşları ile mevzuattan kaynaklanan sorunlar tespit edilecektir.	Özürlüler İdaresi Başkanlığı (ÖZİ)	İcracı Bakanlıklar, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (DPT), Toplu Konut İdaresi Başkanlığı, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, Yükseköğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü, Diyanet İşleri Başkanlığı, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü (SHÇEK), Belediyeler Birliği, İlgili Meslek Odaları, Özürlülere Yönelik Sivil Toplum Kuruluşları (STK),	1 yıl	Kurum ve kuruluşların, ulaşılabilir yapılı çevrenin oluşturulması için planlama, tasarım, uygulama ve denetleme konusunda görev ve sorumluluk alanlarını tanımlayan mevcut mevzuatının, günümüz gereksinimlerine yanıt verip vermediği değerlendirilecek, gerekli görülen hususlarda ilgili kurum ve kuruluşlarca yeniden düzenleme yapılacaktır.
	A.1.2 Mevzuatta teşvik ve müeyyide konusunda ihtiyaç duyulan hususlarda gerekli düzenlemeler yapılacaktır.	ÖZİ	Başbakanlık, İçişleri Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Diğer İcracı Bakanlıklar, DPT, Belediyeler Birliği, STK	1 yıl	Ulaşılabilirliğin hayata geçirilmesinden sorumlu kurum ve kuruluşlara yönelik teşvik sağlanması ve müeyyide uygulanması için gerekli görülen hususlarda düzenlemeler yapılacaktır.

[1] İcracı Bakanlıklar: Adalet Bakanlığı, Milli Savunma Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı

IV.BÖLÜM: ULAŞILABİLİRLİK EYLEM PLANI

Öncelik	Tedbir	Sorumlu Kurum	İlgili Kurumlar	Süre	Açıklama
A.2. Standartların revizyonu	A.2.1. TS 9111 ve TS 12576 standartlarının revize edilerek mecburi standart tebliği haline getirilecektir.	ÖZİ	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Türk Standartları Enstitüsü Başkanlığı (TSE), Üniversiteler	1 yıl	Ulaşılabilirlik uygulamaları için gerekli ilkeleri belirleyen standartlar, güncel gereksinimlere yanıt verir biçimde yeniden düzenlenecek ve zorunlu olarak uygulanması için mecburi standart tebliği haline getirilecektir.
EKSEN B- TOPLUMSAL BİLİNÇLENDİRME					
Öncelik	**Tedbir**	**Sorumlu Kurum**	**İlgili Kurumlar**	**Süre**	**Açıklama**
B.1. Özürlü bireyler ve ailelerin ulaşılabilirlik konusundaki haklarıyla ilgili bilgilendirilmesi ve toplumun sosyal ve kültürel engeller konusunda bilinçlendirilmesi	B.1.1. Panel, söyleşi, broşür, basılı-görsel yayın yoluyla (ilan ve reklam panoları, televizyon programları, kısa eğitici filmler vb.), toplantılar, seminerler ve kampanya ile bilgilendirme yapılacaktır.	ÖZİ	İçişleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu Genel Müdürlüğü (TRT), Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK), Diyanet İşleri Başkanlığı, Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı, Belediyeler Birliği, STK	Sürekli	Ulaşılabilirliğin sağlanmasında kullanıcılardan talep gelmesi, görev ve sorumluluğu olan kurum ve kuruluşlara yükümlülüklerini hatırlatarak, çalışmalarını hızlandırmalarını sağlayacaktır. Kullanıcıların bu taleplerde bulunması için sahip oldukları haklar konusunda bilinçlenmeleri sağlanacaktır.

IV.BÖLÜM: ULAŞILABİLİRLİK EYLEM PLANI

Öncelik	Tedbir	Sorumlu Kurum	İlgili Kurumlar	Süre	Açıklama
B.2. Teknik elemanların ulaşılabilirlik konusunda bilinçlendirilmesi ve bilgilendirilmesi	B.2.1. Üniversitelerin ilgili teknik elemanların yetiştirildiği fakültelerinde "özürlüler ve hareket kısıtlılığı bulunan diğer gruplar için ulaşılabilirlik" konusunun müfredatta yer alması sağlanacaktır.	Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı (YÖK)	ÖZİ	1 yıl	Teknik elemanların yapılı çevrenin oluşturulmasında görev yaparken özürlülük ve ulaşılabilirlik konusunda bilgiye sahip olmaları için, mesleki eğitim aldıkları dönemde bu konuda eğitim almaları sağlanacaktır.
	B.2.2. İçişleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve Ulaştırma Bakanlığı başta olmak üzere ilgili diğer bakanlıkların teknik personeline yönelik eğitim programları düzenlenecektir.	ÖZİ	İçişleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, YÖK	Sürekli	Özellikle ülke genelinde teşkilatlanmış olan kamu kurumlarında ve konuya ilişkin çalışma yapan diğer kurumlarda görevli teknik personel, yürüttükleri çalışmalarda gerekli ilkeleri göz önünde bulundurmaları için ulaşılabilirlikle ilgili bilgilendirilecek ve konuya ilişkin bilinç düzeyi artırılacaktır.

Teknik elemanlar, yapılı çevreye ilişkin planlanma, projelendirme, uygulama, ruhsatlandırma ve denetleme alanlarında görev yapan şehir plancısı, mimar, peyzaj mimarı, iç mimar, mühendis, tekniker ve teknisyen.

IV.BÖLÜM: ULAŞILABİLİRLİK EYLEM PLANI

Öncelik	Tedbir	Sorumlu Kurum	İlgili Kurumlar	Süre	Açıklama
	B.2.3. "Yerel Yönetimler İçin Ulaşılabilirlik Temel Bilgiler Teknik El Kitabı" ilgili TSE standartlarına göre revize edilecektir.	ÖZİ	-	Sürekli	Yerel yönetimlerin faydalanması amacıyla hazırlanan ve dağıtımı yapılmış olan Yerel Yönetimler İçin Ulaşılabilirlik Temel Bilgiler Teknik El Kitabı, ulaşılabilirlik konusundaki standartlara göre geliştirilerek yeniden yayımlanacak ve tüm kamu kurumlarına gönderilecektir.
	B.2.4. Kamu kurum ve kuruluşları, teknik meslek odaları ve özürlülere yönelik faaliyet gösteren sivil toplum örgütlerinin ulaşılabilirlik konusunda farkındalığı artırılacaktır.	ÖZİ	İçişleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, TRT, RTÜK, Diyanet İşleri Başkanlığı, Belediyeler Birliği, İlgili Meslek Odaları, STK	Sürekli	Ulaşılabilirlik ve ulaşılabilir düzenlemelerin hayata geçirilmesi sürecinde yapılacaklara ilişkin, konunun farklı taraflarıyla görüş alış-verişinde bulunularak, yaşanan sorunların paylaşılması ve bu sorunlara dair çözüm önerilerinin geliştirilmesi amacıyla panel, toplantı ve çalıştayla düzenlenecektir.

IV.BÖLÜM: ULAŞILABİLİRLİK EYLEM PLANI

Öncelik	Tedbir	Sorumlu Kurum	İlgili Kurumlar	Süre	Açıklama
	B.2.5. Belediyelerin ve il özel idarelerinin teknik personeline yönelik meslek içi eğitimlerde "özürlüler için ulaşılabilirlik" konusuna da yer verilecektir.	Belediyeler Birliği, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı	Belediyeler, İl Özel İdareleri	Sürekli	Belediyeler Birliği tarafından belediyede görev yapan, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından da il özel idarelerinde görev yapan teknik personele "özürlüler için ulaşılabilirlik" konusunda eğitim verilecektir.
EKSEN C- UYGULAMA					
Öncelik	**Tedbir**	**Sorumlu Kurum**	**İlgili Kurumlar**	**Süre**	**Açıklama**
C.1. Uygulamaya yönelik finansal kaynakların tespiti	C.1.1. Uygulamaya yönelik olarak ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile yerel yönetimlerin finansman ihtiyaçları ve bunların giderilmesine yönelik kaynaklar tespit edilecektir.	İçişleri Bakanlığı, Kamu Kurum ve Kuruluşları	Sayıştay, Maliye Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, DPT, Hazine Müsteşarlığı, ÖZİ, İller Bankası, Belediyeler Birliği	6 ay	Kamu kurum ve kuruluşları ile belediyelerin verdikleri hizmetler yoluyla ulaşılabilirlik uygulamalarını gerçekleştirebilmeleri için finansman ihtiyaçları ve uluslararası fonlar da dahil olmak üzere bu alanda faydalanabilecekleri finansal kaynaklar tespit edilecektir.

IV.BÖLÜM: ULAŞILABİLİRLİK EYLEM PLANI

Öncelik	Tedbir	Sorumlu Kurum	İlgili Kurumlar	Süre	Açıklama
C.2. Ulaşılabilir uygulamaların teknik açıdan niteliğinin geliştirilmesi	C.2.1. Yurt dışındaki örnek uygulamalar da dikkate alınarak yeni modeller geliştirilecektir.	ÖZİ	Ulaştırma Bakanlığı, YÖK, ABGS, Ulusal Ajans, Belediyeler Birliği	1 yıl	Yurt dışında ulaşılabilirlik alanında gelişme kaydetmiş ülkelerin, Türkiye için örnek oluşturabilecek planlama ve projelendirme çalışmaları, uygulamaları, kullandıkları yöntemler ve araçlar değerlendirilerek ulaşılabilirlik konusunda modeller oluşturulacaktır.
	C.2.2. Mevcut yapılı çevre ve hizmetlerin ulaşılabilirlik düzeyi belirlenecektir.	ÖZİ	İçişleri Bakanlığı, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, Belediyeler Birliği, Üniversiteler	6 ay	Mevcut yapılı çevrenin ve burada sunulan hizmetlerin ulaşılabilir hale getirilmesi için öncelikle var olan engellerin tespit edilmesi, daha sonra gerekli iyileştirme çalışmalarının planlanması gerekmektedir. Teknik bir ekip tarafından hazırlanacak bir "tespit formu" kullanılarak kamu kurum ve kuruluşlarının mevcut yapılı çevre ve hizmetlerinde ulaşılabilirlik düzeyi ülke genelinde standart biçimde belirlenecektir.

IV.BÖLÜM: ULAŞILABİLİRLİK EYLEM PLANI

Öncelik	Tedbir	Sorumlu Kurum	İlgili Kurumlar	Süre	Açıklama
	C.2.3. Konut projelerinde ulaşılabilirlik sağlanacaktır.	ÖZİ	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ), Belediyeler Birliği, İlgili Meslek Odaları	Sürekli	Teknik bir ekip kurularak, konut alanlarının ve konut binalarının projelendirilmesi ve mevcutlarda sonradan yapılacak ulaşılabilirlik düzenlemelerinin nasıl yapılacağı hususunda yöntemler tespit edilecek ve hayata geçirilecektir.
	C.2.4. Kurum ve kuruluşlar tarafından hazırlanan ve desteklenen planlama, projelendirme, ruhsatlandırma ve denetleme çalışmalarında ulaşılabilirlik ilkelerinin uygulanması için yöntem geliştirilecektir.	ÖZİ	İcracı Bakanlıklar, DPT, TOKİ, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, Yükseköğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü, Diyanet İşleri Başkanlığı, SHÇEK	Sürekli	Ulaşılabilirlik ilkelerinin uygulanması gereken planlama, projelendirme, ruhsatlandırma ve denetleme çalışmalarını yürüten kurum ve kuruluşlardan oluşan bir komisyon kurularak, bu ilkelerin uygulanması için yöntem(ler) geliştirilecek ve uygulamaya konulacaktır. Bu konuda tespit edilecek yöntemlerin uygulanmasıyla kurum/kuruluşların ulaşılabilirlik önlemlerini almaları sağlanacaktır.

IV.BÖLÜM: ULAŞILABİLİRLİK EYLEM PLANI

Öncelik	Tedbir	Sorumlu Kurum	İlgili Kurumlar	Süre	Açıklama
	C.2.5. Ulaşılabilirliğin sağlanmasında hangi malzemelere ihtiyaç duyulduğu tespit edilecek ve bu malzemeler temin edilecektir.	ÖZİ, Belediyeler Birliği	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı	Sürekli	Ülkemiz için yeni bir konu olan ulaşılabilirliğin sağlanmasında gerekli olan; hissedilebilir yer kaplama malzemeleri, konut donatıları, toplu taşıma donatıları gibi malzemelerin, yerel koşullara uygun biçimde temin edilmesi sağlanacaktır.
C.3. Ulaşılabilir uygulamaların sayısının artırılması	C.3.1. Örnek Engelsiz Kent Projeleri tamamlanacaktır.	ÖZİ	Konya Büyükşehir Belediyesi, Keçiören Belediyesi, Karaman Belediyesi, Hendek Belediyesi	1 yıl	Ülke genelinde ulaşılabilir düzenlemelerin hayata geçirilmesinin hızlandırılması için örnek uygulamalar tamamlanacaktır.
	C.3.2. 2010 yılı için bütçelerinde yeterli ödenek bulunmayan tüm kamu kurum ve kuruluşları, sorumlu olduğu ya da kendilerine ait binaların, toplu taşıma veya ulaşım sistemlerinin ve açık alan düzenlemelerinin özürlülerin ulaşabilirliğine uygun hale getirilmesi amacıyla, 2011 yılı içinde gerekli çalışmaları yapmalarını sağlayacak ödenek ihtiyacını göz önünde bulundurarak, 2011 yılı bütçe hazırlıklarını yapacaktır.	Kamu kurum ve kuruluşları	Başbakanlık, Maliye Bakanlığı, DPT, ÖZİ	1 yıl	2010 yılı bütçeleri ulaşılabilir çalışmaların yapılması için uygun olmayan kamu kurum ve kuruluşları, bu çalışmaları yapmaya yönelik gerekli bütçe ihtiyaçlarını belirleyerek 2011 yılı bütçe tekliflerini bu ihtiyaçları da dikkate alarak yapacaklardır.

IV.BÖLÜM: ULAŞILABİLİRLİK EYLEM PLANI

Öncelik	Tedbir	Sorumlu Kurum	İlgili Kurumlar	Süre	Açıklama
C.4. Bilgiye erişilebilirliğin artırılması	C.4.1. Özürlülerin internet dahil bilgi ve iletişim teknolojilerine ve sistemlerine erişimi artırılacaktır.	ÖZİ	Milli Eğitim Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, DPT, Başbakanlık Basın Yayın Enformasyon Genel Müdürlüğü, TSE, RTÜK, TRT, TÜBİTAK, Belediyeler, Türkiye Belediyeler Birliği, Türkiye Bilişim Derneği	Sürekli	Haber ve bilgi verme amacı başta olmak üzere, eğitmek ve eğlendirmek gibi amaçlar taşıyan kitle iletişim araçları erişilebilirlik kurallarına uygun hale getirilecektir. Kamu kurum ve kuruluşlarının internet sayfalarının özürlüler için ulaşılabilir hale getirilmesi, bu kurum/kuruluşların internet sitelerinin uzman kurum ve kuruluş temsilcileri tarafından denetlenmesi yoluyla sağlanacaktır. Kamuya açık alanlarda (kamu ve özel kurumlar, alışveriş merkezleri, sinema, tiyatro vb.) özürlülere yönelik bilgilendirme hizmetlerinin standartlara uygunluğu sağlanacaktır. Özürlülere yönelik elektronik kütüphaneler oluşturulacak ve özürlü bireylerin bu kütüphanelere erişimleri sağlanacaktır.

IV.BÖLÜM: ULAŞILABİLİRLİK EYLEM PLANI

Öncelik	Tedbir	Sorumlu Kurum	İlgili Kurumlar	Süre	Açıklama
	C.4.2. Bilgi hizmetlerinin erişilebilirliği ile ilgili toplumsal farkındalık artırılacaktır.	ÖZİ	İçişleri Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, DPT, Başbakanlık Basın Yayın Enformasyon Genel Müdürlüğü, RTÜK, TSE, TRT, TÜBİTAK	Sürekli	Çeşitli kamu kurum ve kuruluşları tarafından sağlanan bilgi hizmetlerinin, erişilebilirlik standartlarına uygun olarak sunulması için toplumsal bilinçlendirme çalışmaları yapılacaktır. İnternet hizmeti sunan çeşitli kamu kurum ve kuruluşları internet erişilebilirliği standartları konusunda bilgilendirilecektir.

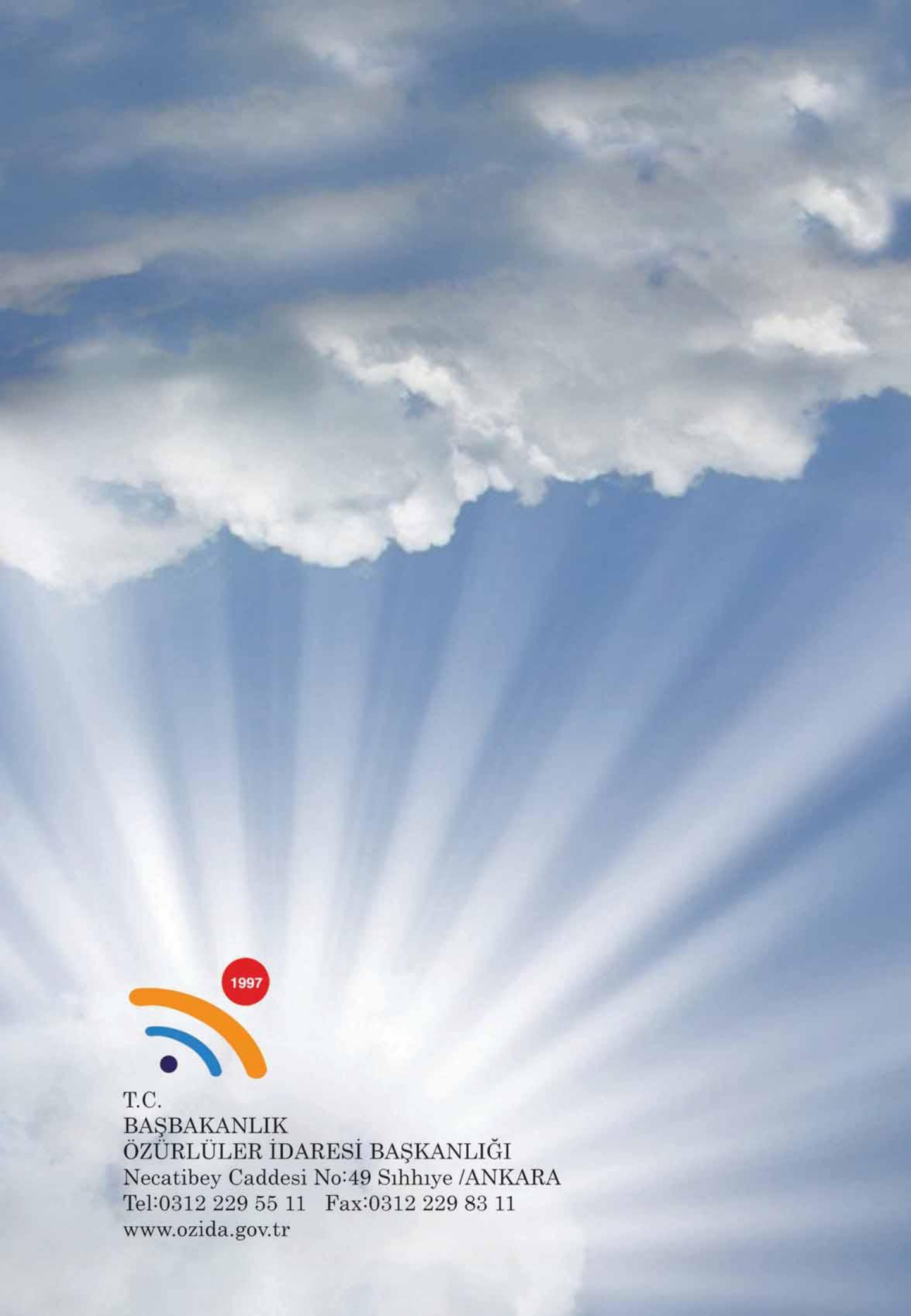

T.C.
BAŞBAKANLIK
ÖZÜRLÜLER İDARESİ BAŞKANLIĞI
Necatibey Caddesi No:49 Sıhhıye /ANKARA
Tel:0312 229 55 11 Fax:0312 229 83 11
www.ozida.gov.tr